

-
-
//:

:

« »

۱. طرح مسأله..... ۱
۲. شهریه و دریافت هزینه‌های آموزش عالی از مردم..... ۲
- ۲-۱. تعریف..... ۲
- ۲-۲. روندها..... ۳
- ۲-۳. تعیین شهریه برای آموزش عالی..... ۴
- ۲-۴. میزان مناسب شهریه..... ۵
- ۲-۵. مسئولیت تعیین شهریه..... ۸
۲. نگاهی به طرح پیشنهادی نمایندگان محترم..... ۸
- ۳-۱. نحوه تعیین شهریه دانشگاهی و چگونگی نظارت بر آن در مقررات فعلی..... ۹
- ۳-۲. نقد و بررسی ماده واحده و تبصره‌های طرح..... ۱۰
۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۱۵

:
:

:

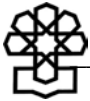

است، حتی اگر این قبیل مخارج را مؤسسه آموزشی دارای خوابگاه و غذاخوری از دانشجویان یا والدین آن‌ها دریافت کند. در برخی متون نیز میان «شهریه» و «حق استفاده»^۱ تفاوت قائل شده‌اند. حق استفاده برای تأمین هزینه‌های خاص بعضی از خدمات تخصصی خارج از کلاس درس مانند ثبت نام، استفاده از رایانه یا حضور در مراسم فرهنگی یا مسابقات ورزشی که مؤسسه برگزار می‌کند دریافت می‌شود و فقط برای همان امور هم باید هزینه شود.

. -

دریافت شهریه و به طور کلی خصوصی‌سازی بخشی از آموزش عالی، عمدتاً ناشی از هزینه‌های بالا و فزاینده آموزش عالی است. در قرن بیستم به ویژه نیمه دوم آن، کشورهای مختلف دنیا، دولت‌ها در رویارویی با افزایش دائمی هزینه‌های آموزش عالی برای کاهش فشار این بار بر بودجه عمومی و احتمالاً افزایش کارایی اجتماعی و اقتصادی آموزش عالی، رشد بخش خصوصی را تأیید و تشویق کردند و برای ایجاد بخش خصوصی بر محور شیوه‌های متداول بازار، دریافت شهریه، فروش کالا و خدمات و تشویق فعالیت‌های نوع دوستانه فردی و جمعی را در دستور کار خود قرار دادند.

امریکا، کانادا، ژاپن، هند، کره جنوبی، فیلیپین و برخی کشورهای انگلیسی زبان آفریقایی از کشورهایی هستند که ضمن ترغیب بخش خصوصی به ارائه خدمات آموزش عالی، به تأمین بخشی از هزینه‌های آموزش عالی در دانشگاه‌های دولتی به وسیله مردم، پرداخته‌اند.

. -

نخستین سؤالی که در بررسی شهریه در بخش دولتی طرح می‌شود آن است که آیا باید شهریه‌ای دریافت کرد یا آن که تمامی هزینه‌های مؤسسات آموزش عالی را باید دولت یا مالیات دهندگان تأمین کنند؟

پاسخ به این سؤال به عوامل مختلفی بستگی دارد که ناشی از رویکردهای متفاوت است.

. - -

کشورهای بلوک شرق عملاً فاقد بخش خصوصی در آموزش عالی هستند و در بخش دولتی نیز شهریه‌ای دریافت نمی‌کنند. بلژیک و هلند بخش خصوصی عظیمی دارند که منابع مالی آن را بخش دولتی تأمین می‌کند. در انگلستان شهریه گرفته می‌شود، ولی این شهریه را دولت تقریباً برای کلیه دانشجویان انگلیسی، خودبه‌خود پرداخت می‌کند. دانشگاه‌های منطقه فرانسوی زبان آفریقا عموماً شهریه ندارند. در دفاع از این نگرش به مواردی مانند تفوق منافع عمومی آموزش عالی، لزوم دستیابی اقشار ضعیف به آموزش عالی، بالا بودن هزینه امرار معاش دانشجویان و مانند آن، اشاره می‌شود.

در مقابل کشورهای غربی مانند امریکا، کانادا، استرالیا، ژاپن و کشورهای انگلیسی زبان آفریقا، مقرراتی در سطح ملی وضع می‌کنند که دریافت شهریه متعادل را در کلیه مؤسسات آموزش عالی دولتی الزام آور می‌سازد. منظور از متعادل، شهریه‌ای است که حداقل هم برای مؤسسه و هم برای دانشجویان از نظر اقتصادی قابل پذیرش باشد. استدلال اصلی در این نگرش آن است که منافع آموزش عالی حداقل در درجه اول به خود دانشجویان برمی‌گردد و این منافع مثلاً به صورت کسب

درآمد بالاتر در طول زندگی، ارتقا پایگاه و منزلت اجتماعی و مزایای حاصل از افزایش فرصت‌های مناسب‌تر در زندگی و شغل، تحقق می‌یابد. از این رو منصفانه نیست که همه هزینه‌های تحصیلی دانشجویان را مردمی متحمل شوند که سهم کم‌تری از این منافع دارند.

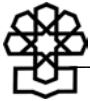
- -

اگر رویکرد دولت، پذیرش دانشجو و عرضه خدمات آموزش عالی به اندازه نیاز جامعه و بازار بدون توجه به تقاضای آموزش عالی باشد، طبیعی است که خدمات آموزش عالی تا حد کفایت را به صورت رایگان ارائه خواهد داد و اضافه بر آن را در صورت تمایل متقاضی، به صورت غیررایگان عرضه می‌کند.

اما اگر رویکرد پاسخ به تقاضای آموزش عالی است و دولت خود را ملزم به پاسخ‌گویی به تقاضای آموزش عالی تا حد توان و حداکثر ظرفیت می‌داند. در این صورت تا اندازه‌ای که در توان دولت است و بودجه‌های عمومی پاسخگو است، باید خدمات آموزش عالی را صورت رایگان ارائه کند. پس دولت سعی می‌کند به جای دریافت هزینه آموزش عالی از متقاضیان، از محل بودجه عمومی و درآمدهای مالیاتی، هزینه آموزش عالی تأمین کند.

-

میزان شهریه و روش دریافت آن، در کشورهای متفاوت با یکدیگر فرق می‌کند. این تفاوت به عوامل بستگی دارد که در تعیین میزان شهریه و روش دریافت آن، تأثیرگذار است. این عوامل عبارتند از:

• ملاحظات مالی؛ غیر از شهریه چه مقدار درآمد از سایر منابع و عمدتاً از محل بودجه عمومی، قابل حصول است و چه مقدار برای رفع نیاز واقعی دانشگاه نیاز است؟

• ملاحظات سیاسی؛ عکس‌العمل دانشجویان، اولیا یا رقبای سیاسی و افکار عمومی در قبال برقراری نوع خاصی از شهریه یا افزایش شهریه چه خواهد بود؟

• پذیرش دانشجویان؛ والدین آن‌ها تمایل دارند چقدر هزینه بپردازند یا اساساً توان پرداخت دارند؟

• تجربه گذشته؛ آنچه در سال‌های گذشته، عمل می‌شد مبنایی برای افزایش نسبی شهریه خواهد بود.

بنابراین تعیین شهریه و میزان آن تحت تأثیر عوامل مختلفی است. اما در هر صورت باید توجه داشت که افزایش مقدار یا نرخ رشد شهریه در هر سال نباید از مقادیر زیر تجاوز نماید.

• از مقداری که لازم است درآمد ناشی از شهریه درصد ثابتی (x) از هزینه سرانه تحصیل باقی بماند، تجاوز نکند.

• از نرخ افزایش سالانه حقوق و دستمزد کارکنان و اعضای هیأت علمی تجاوز نکنند.

• از نرخ افزایش درآمدهای عمومی دولت بیش‌تر نشود.

• از شاخص هزینه مصرف‌کننده (یا شاخص مناسب دیگر برای تورم) به اضافه (x) درصد افزایش، بالاتر نرود

با در نظر گرفتن موارد فوق در هنگام تعیین نرخ رشد شهریه، نرخ‌های شهریه بخش دولتی معمولاً برحسب سطح و پایه تحصیلی، نوع یا هزینه‌های هر برنامه تحصیلی و همچنین وضعیت اقامت، نوع مؤسسه و توانایی بازپرداخت بدهی

دانشجویان، تعیین می‌شود.^۱ البته این معیارها (که به آن خواهیم پرداخت) بیش‌تر در بخش دولتی است و برای بخش خصوصی به طور طبیعی متفاوت خواهد بود.

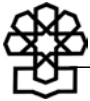
- برحسب سطح و پایه تحصیلی؛ براساس این معیار پایه‌های تحصیلی سطح‌بندی می‌شوند و مطابق آن شهریه تعیین می‌شود. برای مثال در برخی دانشگاه‌های دولتی امریکا برای دو سال اول تحصیلات، شهریه کم‌تر و برای دو سال پایانی آن، شهریه بیش‌تر دریافت می‌شود. برای تحصیلات تکمیلی، شهریه بیش‌تری شهریه دریافت می‌شود.

- برحسب هزینه برنامه (تحصیلی)؛ طبق این معیار، شهریه می‌تواند برحسب هزینه برنامه تحصیلی متفاوت باشد و برای برنامه‌های پرهزینه‌ای مانند مهندسی، پزشکی، دندانپزشکی و معماری شهریه بیش‌تری دریافت شود.

- برحسب محل سکونت؛ در این معیار، نرخ شهریه دولتی برای دانشجویان غیرمقیم و غیربومی بیش‌تر از دانشجویان بومی در نظر گرفته شود.

- برحسب توانایی بازپرداخت بدهی دانشجویان یا برآوردی از استعداد بالقوه کسب درآمدها در آینده؛ براساس این معیار، برای رشته‌هایی که دارای بازده شغلی بیش‌تری هستند و می‌توانند برای فرد متقاضی درآمدزایی بیش‌تری داشته باشد، شهریه بیش‌تری وضع شود.

معیارهای فوق نشان می‌دهد که باید در مؤسسات دولتی کم هزینه‌تر آموزش عالی و برای برنامه‌های آموزشی که به اولین درجه دانشگاهی می‌انجامد، به ویژه برای سال‌های اول و دوم، شهریه کم‌تری دریافت شود. البته می‌توان برای تحصیلات

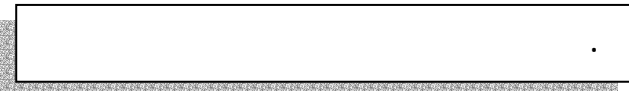
تخصصی پیشرفته که به مشاغل پردرآمد می‌انجامد، به ویژه برای دانشجویان خارجی و نیز در دانشگاه‌های قطب و پرترفدار، شهریه دولتی بالاتر، دریافت کرد.

- .

همانطور که گفته شد تعیین میزان شهریه به عوامل مختلفی بستگی دارد که در شرایط مختلف، متفاوت خواهد بود. از این رو وضع شهریه فرایندی تخصصی است که ترجیحاً باید به وسیله سازمان‌های تخصصی ذی‌ربط تعیین شود.

براین اساس دولت می‌تواند شهریه دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی را یا به صورت مستقیم براساس قانون یا به وسیله وزارتخانه مربوط (وزارت علوم، تحقیقات و فناوری) وضع کند و یا به صورت غیرمستقیم با تعیین میزان درآمد ناشی از شهریه که لازمه آن دریافت شهریه است، در تعیین آن دخالت کند. همچنین دولت فقط می‌تواند به فراهم آوردن زمینه مساعد برای دریافت شهریه در سطح معینی اکتفا کند و تعیین قطعی میزان شهریه را به دانشگاه‌ها واگذار کند.

تعیین مسئول وضع شهریه در ایران در بخش پایانی این گزارش به بحث گذارده شده است.

همان‌طور که در مقدمه توجیهی طرح پیشنهادی نمایندگان محترم آمده است. برای رسیدگی و ساماندهی سرانه‌ای که دولت به دانشگاه‌های دولتی می‌پردازد و شهریه‌ای

که دانشجویان پرداخت می‌کنند، ضروری است اقدامات قانونی لازم انجام شود.

بررسی مفاد طرح حاکی از آن است که در این باره (سرانه دولت به دانشگاه‌ها) به صورت مستقل حکم خاصی پیش‌بینی نشده، اما توجه نمایندگان محترم به موضوع ساماندهی شهریه دانشجویان حائز اهمیت است. نکاتی در طرح پیشنهادی وجود دارد که ایراد به آن با توجه به مطالب بحث شده در ابتدا برای اصلاح و ویرایش طرح، ضروری خواهد بود. برای ورود به موضوع لازم است مروری اجمالی بر قوانین و سیاست‌های موجود انجام گیرد.

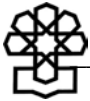
-

مقررات موجود درباره نحوه تعیین شهریه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی دولتی و غیردولتی به شرح ذیل است:

۱-۳-۱. شهریه‌های دوره‌های شبانه دانشگاهی: بند «الف» تبصره «۴۸» قانون برنامه اول توسعه مصوب ۱۳۶۸: دریافت شهریه به تأیید وزارت فرهنگ و آموزش عالی (علوم، تحقیقات و فناوری) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی تعیین شده است.

ب) ماده (۲۵) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت مصوب ۱۳۷۳: تعرفه‌های دوره‌های مذکور در جز (۱) ماده (۲۵) (از جمله دوره‌های شبانه) به پیشنهاد مشترک وزرای فرهنگ و آموزش عالی (علوم، تحقیقات و فناوری) و بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و تصویب هیأت وزیران تعیین شده است.

۲-۳-۱. شهریه مؤسسات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی: به موجب بند «۱۲» ماده (۹) آیین‌نامه «کلیات آیین‌نامه تأسیس مصوبات آموزش عالی غیردولتی و غیرانتفاعی» مصوب چهل و یکمین (۴۱) جلسه شورای عالی انقلاب فرهنگی

(۱۳۶۴/۷/۲۳) میزان و چگونگی دریافت شهریه از اختیارات مؤسسه و تصویب وزارت فرهنگ و آموزش عالی (علوم، تحقیقات و فناوری) تعیین شده است.

۳-۱-۳. دانشگاه آزاد اسلامی: به موجب بند «ک» ماده (۱۴) اساسنامه آزاد اسلامی مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۶۸/۸/۱۲) میزان شهریه و چگونگی دریافت آن باید به تصویب وزارت فرهنگ و آموزش عالی برسد.

۴-۱-۳. دانشگاه پیام نور: به موجب بند «۴» ماده (۵) اساسنامه دانشگاه پیام نور مصوب ۱۳۶۷/۹/۸ شورای انقلاب فرهنگی، میزان شهریه و تصویب آن از اختیارات هیأت امنای دانشگاه پیام نور می‌باشد.

با توجه به مراتب فوق به نظر می‌رسد مراجعی که برای تعیین شهریه مراکز آموزش عالی و نظارت بر آن‌ها انتخاب شده‌اند از لحاظ جایگاه قانونی و ارتباط منطقی با موضوع (تعیین شهریه) به ویژه با توجه به شرح وظایف و اختیارات و مسئولیت‌های قانونی، از لحاظ ساختاری و ماهوی به شکل مناسبی گزینش شده‌اند.

-

۱-۲-۳. در ماده واحده این طرح، «تشکیل کمیته‌ای به منظور ساماندهی و هماهنگی شهریه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی» مستقر در شورای عالی انقلاب فرهنگی، پیشنهاد شده است.

صرفنظر از این که پیشنهادهای مانند پیشنهاد فوق، قبل از آن که فایده محسوسی داشته باشد، فرایند سیاستگذاری را طولانی و پیچیده می‌کند و نیز صرفنظر از آن که قوانین موجود، نیاز فعلی را پاسخ می‌دهد و با توجه به مجموعه

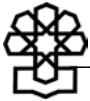
قوانین موجود خلأ قانونی احساس نمی‌شود، ایجاد این کمیته در شورای عالی انقلاب فرهنگی مغایر با ماده (۲) و بند «ب» ماده (۱۱) قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. زیرا براساس این قانون وظایفی مانند تعیین مسئولیت‌های متقابل دولت و هیأت‌های امناء و نحوه نظارت بر فعالیت دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی و پژوهشی، لوایح، تصویب‌نامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و اصلاحیه‌های لازم، تمهید سازوکارهای لازم برای ایجاد هم‌سویی میان فعالیت‌های آموزشی، تحقیقاتی و فناوری و ... بر عهده وزارت علوم تحقیقات و فناوری گذاشته شده است.

علاوه بر آن، همان‌طور که در بخش سخن نخست گفته شده است، وزارت علوم تحقیقات و فناوری از لحاظ تخصصی بهتر از هر نهاد یا مرجعی می‌تواند نسبت به این مسأله تصمیم‌گیری کند و تصمیمات تخصصی این وزارتخانه از هر نهاد دیگری واقع‌بینانه‌تر و مناسب‌تر است.

پس تشکیل این کمیته در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با توجه به ماهیت موضوع تعیین میزان شهریه و ارتباط آن با وظایف و صلاحیت‌های وزارتخانه یاد شده به لحاظ ساختاری و نیز امکان پاسخگویی در مقابل مجلس شورای اسلامی از لحاظ حقوقی قابل توجیه‌تر به نظر می‌رسد.

در صورت پذیرش پیشنهاد فوق، پیشنهاد می‌شود عضویت یکی از اعضای مجمع تشخیص مصلحت نظام که با توجه به شرح وظایف این مجمع مذکور در اصل ۱۱۲ قانون اساسی ارتباطی با موضوع ندارد، حذف شود و ریاست سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی (یا نماینده ایشان) به‌عنوان یکی از اعضای این کمیته انتخاب شود.

۳-۲-۲. در تبصره «۱» ماده واحده از آن‌جا که عبارت «... در چارچوب هزینه‌های

جاری، تحقیقات و استهلاک تعیین می‌شود» از لحاظ تعیین مصادیق از صراحت کافی برخوردار نیست، بهتر آن است که یا به صورت مشخص‌تری به تعیین چارچوب تعیین شهریه مبادرت شود یا این‌که تعیین جزئیات بیشتر به تنظیم ضوابط اجرایی با تشخیص و تأیید کمیته ساماندهی شهریه، موکول شود.

برای تعیین جزئیات و روش‌های تعیین شهریه برای دانشگاه‌های دولتی و غیردولتی، توجه به مباحث بخش نخست این گزارش، توصیه می‌شود. با یادآوری این نکته که در نظام آموزش عالی ایران، خدمات آموزشی در پنج گروه علوم پزشکی، علوم پایه، علوم انسانی، فنی و مهندسی و کشاورزی تقسیم‌بندی شده است. روند تحول مخارج در هر یک از این گروه‌ها به دلایلی چون برخورداری از اولویت‌های نابرابر در سیاستگذاری، تفاوت در تقاضای اجتماعی آموزش عالی برای هر یک از گروه‌ها و تفاوت در میزان هزینه برای ارائه خدمات آموزشی، متفاوت از دیگر گروه‌ها بوده است، به گونه‌ای که گروه هنر، علوم انسانی و اجتماعی کم‌ترین هزینه و گروه علوم پزشکی بیش‌ترین هزینه را به خود اختصاص داده‌اند.

از آن‌جا که دانشگاه‌ها در مناطق جغرافیایی متفاوتی مستقر هستند و همچنین از لحاظ دانشجویان تحت تعلیم، خدمات آموزشی برای رشته‌ها و مقاطع مختلف عرضه می‌نمایند و مخارج مرتبط از یک رشته به رشته دیگر و از یک مقطع به مقطع دیگر متفاوت است، طبیعتاً باید ناهمگونی‌های جغرافیایی، بین رشته‌ای و بین مقطعی و برآورد هزینه‌های سرانه در نظر گرفته شود.

۳-۲-۳. در تبصره «۳» ماده واحده سه نکته قابل توجه است.

(اول) معیارهای تعیین شهریه هر یک از دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی برعهده

کمیته ساماندهی و هماهنگی شهریه دانشگاه‌ها گذارده شده است. حال آن‌که در تبصره «۱» ماده واحده، معیارهایی برای تعیین شهریه‌ها (هر چند ناقص)، معرفی شده است. اگر منظور قانونگذار معیارهایی خارج از چارچوب تعیین شده در تبصره «۱» می‌باشد، بهتر است که اشاره شود.

دوم) مستفاد از ظاهر قسمت نخست این تبصره آن است که «شهریه هر یک از دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی رأساً توسط کمیته ساماندهی» تعیین می‌شود. عبارات تبصره مورد بحث به‌گونه‌ای تنظیم شده که تفسیرهای دیگری را نیز دارد. با توجه به ماهیت تعیین تعرفه و جنبه‌های اجرایی آن و نیز نقش کمیته ساماندهی که ظاهراً بیش‌تر جنبه سیاستگذاری و نظارتی دارد و برای رفع هرگونه ابهام در این زمینه، به جای قسمت نخست تبصره «۳» متن زیر پیشنهاد می‌شود:

«شهریه دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی براساس معیارهای مذکور در این قانون، حسب مورد به پیشنهاد هیأت امانت و تأیید کمیته ساماندهی شهریه ... تعیین می‌گردد».

سوم) در قسمت دوم تبصره «۳» از عبارت «... و برنامه‌های توسعه‌ای... به بعد، منظور از «برنامه‌های توسعه‌ای» به‌طور دقیق مشخص نیست. چنانچه تدوین‌کنندگان محترم طرح پیشنهادی ذکر عبارت «برنامه‌های توسعه‌ای...» را به لحاظ ارتباط آن موضوع تعیین شهریه (و نه به صورت مستقل) مدنظر قرار داده‌اند و مراد آن‌ها از «برنامه‌های توسعه‌ای» همان توسعه عمرانی و تجهیزاتی مذکور در تبصره «۱» است که به‌ویژه در تعیین شهریه دانشگاه‌های غیردولتی مؤثر است، لازم آن است که به نحو روشن‌تری در ادامه تبصره «۱» ذکر کنند. در غیر این صورت، اگر مراد

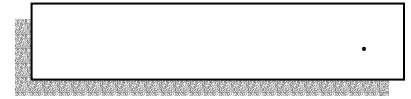
تنظیم‌کنندگان طرح از ذکر «برنامه‌های توسعه‌ای» در تبصره «۳» مطلب دیگری است، رفع ابهام و تبیین موضوع ضروری به نظر می‌رسد.

۴-۲-۳. در تبصره «۴» ماده واحده برای دانشجویانی که قادر به پرداخت شهریه خود نیستند، تمهیدات و تسهیلاتی در نظر گرفته شده است. چالشی که در اجرای این تبصره پیش‌بینی می‌شود تشخیص قدرت پرداخت یا عدم قدرت پرداخت است که معیار و شاخصی برای آن تعریف نشده است و در صورت ابهام، اجرای این تبصره با مشکل مواجه شده و امکان سوء استفاده یا بی‌عدالتی، تبعیض و ... وجود خواهد داشت.

ضمن آن‌که مفاد تبصره فوق، در بند «ج» ماده (۵۰) و در برخی مواد دیگر قانون برنامه چهارم توسعه و بند «ر» تبصره «۲» قانون بودجه سال ۱۳۸۴ پیش‌بینی شده است. لذا طرح آن در این قانون ضرورتی ندارد.

دیگر آن که سطر سوم عبارت «... دانشجویان بتوانند به صورت وام قرض‌الحسنه درازمدت شهریه خود را پرداخت کرده و ...» به نحو مناسب تنظیم نشده است. توضیح این‌که مستفاد از ظاهر عبارت فوق‌الذکر آن است که «دانشجویان شهریه خود را به صورت وام قرض‌الحسنه پرداخت می‌کنند» در حالی‌که مراد این بوده است که دانشجویان شهریه خود را به صورت قرض‌الحسنه از صندوق رفاه دانشجویان دریافت و با استفاده از این وام شهریه خود را پرداخت کنند و پس از فراغت از تحصیل نسبت به بازپرداخت وام دریافتی به صورت اقساط اقدام کنند. با توجه به مراتب فوق اصلاح متن یاد شده (سطر سوم تبصره «۴») به صورت زیر مناسب است. «... تا با استفاده از این اعتبار به صورت وام قرض‌الحسنه، دانشجویان بتوانند شهریه خود را پرداخت کرده و...»

دریافت شهریه و خصوصی‌سازی بخشی از آموزش عالی در ایران ناشی از دو عامل تقاضای بالا برای آموزش عالی و اعتبارات محدود دولتی است. از این رو در دو دهه گذشته دولت برای پاسخ به تقاضای بالای آموزش عالی و با توجه به ظرفیت‌های محدود دانشگاه‌ها و مراکز آموزش عالی با سیاست خصوصی‌سازی بخشی از آموزش عالی، به جذب دانشجویان در دوره‌های شبانه، پیام‌نور، مراکز غیرانتفاعی و دانشگاه آزاد، اقدام نموده است. افزایش شهریه در این دوره‌ها سبب بروز نارضایتی‌هایی شده که سیاستگذاران و مدیران را به فکر چاره و راه‌حل انداخته است. بررسی‌های به عمل آمده نشان داده است که در صورت رعایت ضوابط و استانداردها که ابعاد نظری آن در بخش یک گزارش و ابعاد قانونی و حقوقی آن در بخش سه، گفته شده است، مسأله و مشکل جدی وجود نخواهد داشت. لذا تنظیم ماده واحده و در پی آن تشکیل کمیته‌ای در شورای عالی انقلاب فرهنگی با عنوان «کمیته ساماندهی شهریه دانشجویان» کمک چندانی به حل مسأله نخواهد کرد، زیرا با قوانین و مقررات پیش گفته، مرجع نهایی تصویب‌کننده و تأییدکننده میزان شهریه دانشگاه‌های دولتی، غیردولتی و غیرانتفاعی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. از این رو، اگر نابسامانی در میزان وصول شهریه وجود دارد، نه از فقدان قانون، بلکه به دلیل نقص در سازوکارهای اجرایی قانون یا ناشی از نقص در دستگاه‌های اجرایی و ناظر است.

پس می‌توان از طریق اصلاح قوانین موجود و تقویت سازوکارهای اجرایی و نظارتی وضعیت فعلی میزان و وصول شهریه‌های دانشگاه‌ها را ساماندهی کرد و

نیازی به تصویب قانون جدیدی در این زمینه نیست. همچنین درباره تبصره «۴» ماده واحده پیشنهادی بندهای «د» و «ج» ماده (۵۰) قانون برنامه چهارم توسعه تمهیدات لازم اندیشیده شده است و به دولت اجازه داده شده که تسهیلات اعتباری به صورت وام بلندمدت قرض‌الحسنه در اختیار صندوق رفاه دانشجویان قرار داده تا بخشی از دانشجویان دوره‌های مذکور در بند «ب» ماده (۵۰) با استفاده از این وام شهریه خود را پرداخت کنند، از این رو خلأ قانونی در این زمینه نیز وجود ندارد.

در صورت تأکید بر تشکیل کمیته ساماندهی، این کمیته در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تشکیل شده و ترکیب اعضا نیز علاوه بر اعضای پیشنهادی در طرح، نماینده‌ای از سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی نیز باشد. مزیت تشکیل این کمیته در وزارت علوم برای پاسخگویی قانونی این وزارتخانه به مجلس محترم است، زیرا در این صورت مجلس در مواقع لزوم، از وزارتخانه مربوط پاسخگویی را خواستار خواهد بود.

:

: اظهارنظر کارشناسی درباره طرح: «ساماندهی شهریه دانشگاه‌ها و

مراکز آموزش عالی»

Report Title: Researchal Report of "Tuition Organization In Universities and Higher Education Institutes" Draft

: مطالعات فرهنگی

: رحمت‌ا... قلی‌پور

: محمدرضا مرندی

: کمیسیون آموزش و تحقیقات

: مرتضی شکوهی

:

۱. شهریه (Tuition)

۲. آموزش عالی (Higher education)

۳. دانشگاه‌های دولتی (Civic university)

۴. دانشگاه‌های غیردولتی (Non civic university)

:

۱. جانستون د.ب. شهریه، ترجمه عبدالحسین نفیسی، گزیده مقالات دایرةالمعارف، آموزش عالی.

۲. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.

۳. قانون اهداف، وظایف و تشکیلات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری.

۴. قانون وصول برخی از درآمدهای دولت مصوب سال ۱۳۷۳.